

A messiásodás útján *

*Késő maradéknak a lelkét
Kérem: vegye lelkem magához
Hogy egymást sírva megöleljék
Mikor igazunk teljesül.*

(Az igazi messiásodás.)

HUSZONÖT ESZTENDŐ NAGY IDŐ, még halottnak is nagy: az ember, a porhüvely elporladt, a test igévé lón; csak a mű maradt meg, az Ady-mű, mely évszázadunk költeményes maradványai közt legmaradandóbb.

Aki összegyűjtött verseit olvasgatja, némi fáradság ellenében hamarosan könnyűszerrel el tudja választani a *póz Adyjától a vér Adyját*, a szerepjátszó, félistenkedő költőt az őszinteség emberétől. S akkor tudja meg csak igazán, mekkora volt, milyen csodálatos volt az igazi költő benne, mennyivel több, mintsem attól kellene félteni, hogy idővel saját pózai és emberi foltjai el tudnák homályosítani. A nagy rosta érezhetően neki kedvez: minél több ocsúját hullatja ki, annál jobban aranylik a tiszta magvak pazar s még így, rostáltan is, alig megmérhető garmadája.

Ő is azokhoz a költőkhöz tartozik, akiknek teljes műve „kevesebb”, mint szemelt, válogatott javakiadásuk. A teljes mű irodalomtörténészeknek való, akik álság és valóság, korjelenség és korfeletti értékek közt könnyebben tudnak eligazodni; de egyáltalán nem alkalmas az átlagolvasók meghódítására, sőt néha, mint Ady esetében is, elidegenítésre vezethet. Aki azonban kihalásztta magának a jobbik Adyt, a nagy Ady-florilégiumot, az biztos lehet benne, hogy a legszilárdabb magyar költői halhatatlanságba kapaszkodott bele; olyan kincsnek, hogy ne mondjam: valutának, birtokosa, melyet semmiféle világnézeti infláció, művészeti újhitűség, meg nem kisebbithet, át nem értékelhet. Az „élet teljes kórusát” hallgathatja, melyben ott sír a nemzeti fájdalom, a szociális igazságkeresés, emberi gyógyulás és gyógyításvágy, az Istennel való fájdalmas pereskedés, a szerelmi gyötrődések szólama — s mindez olyan fokon, ahogy azelőtt s azóta senki sem szólaltatta meg. Avagy volt-e még költőnk, aki a magyarság ügyének, vagy a Duna-medence népei sorsának úgy végére látott volna, mint Ady Endre? Kis népek sorsát ki fogta meg jobban, mint ő? (Most hirtelen csak a kevésbé ismeretesek közül való: Dal a Hazugságházból című versére utalok, melyben a Paprika Jancsik és Pintye Gligorok közös tragikumra felett borong.) Volt-e valaki, aki úgy tudta volna versben követelni a társadalmi megújulást, a csökevényes állapotoktól való elszakadást? Hát aki a szerelmet, sokak főfő-életbeli ügyét, a férfi és a nő kietlen harcát olyan marcangoló őszinteséggel, tudósnak is beillő experimentális elmélyedéssel tárta volna apróra fel, s olyan fúrorig menő mindentkimondással panaszolta volna? (Listára nincs hely, ezúttal csak az Elbocsátó szép üzenet, A nagy Híd című verseket említtem, példaképpen.) S a messziről jövő, elkéső népek s emberek örök Nyugat-vágyakozását hitelesebben és jellemzőbben ugyan mik mutathatnák meg, ha nem az ő Párizs-versei?...

A NEGYVENEN ALIG VOLT TÚL, amikor meghalt. Utolsó, még életben kiadott kötetében, a Halottak Élén címűben, úgy mutatkozik, mint aki nagyon is győzi szóval, kifejezésbeli egyenértékessel könnyelni, naplózni az első világháború apokaliptikumát. Sőt, ami a legcsodálatosabb, éppen ebben az utolsó kötetében jelentkeznek

* Részlet a Kolozsvárott megjelent HITEL című folyóirat 1944. februári számában közölt tanulmányból. Ady-élményemet miért is fogalmaznám újra? (A szerző megjegyzése.)

a várva-várt, általános egyszerűsödés, az ige megtisztulásának tünetei. Elmondható róla, hogy éppen amikor az apokalipsziszról beszél, akkor a legközérthetőbb s a legvilágosabb. (Például a Réznek hangja, A nagy tivornyán, Emlékezés egy nyáréjszakára, Nótázó vén bakák stb.) Nem arra bizonyíték ez a tény is, hogy ez az emberi rom még költői fejlődésben volt? Nem gondolhatnánk-e joggal arra, hogy ha még vagy húsz évig élhetett volna, verseinek még nagyobb részét lehetne a „fiatalkori zsenigék” osztályába sorolni, hogy ama bizonyos „értelmetlenek”, túlságos bizarrak, mesterkéltén szögyártók is mind ide kerüljenek?

Földi léte a Kényszerűség Fájának gyümölcse volt; mire megért, meg is romlott. Romlásának okait ő maga a már sok nagyunkat elveszejtő magyar messiásvégzetben látja; „azért éltem tragikusan, bután, mert a sorsom magyar” — keres menstésget s magyarázatot végzetére (Régi énekek ekhója)... Haláltusáját a nemzetével egynek érezte — sajnos, szinte jogosan. Egy félisten együtt látta pusztulni magát hazájával, az Olympussal.

CSAK SAJNÁLNI LEHET AZOKAT, akikben nincs meg Ady felfogásának, megértésének vágya vagy képessége. Ezek a tartózkodók és fanyalgók — ha az életet talán nem is —, de a magyar költészetet csak félig élik, csak félig érzik. Megelégszenek azzal, hogy egy csodálatos, gauguini színekben gazdag ősrendeteg vad mélységek és szépségek helyett virágházak pálmáiban és angolkertek elfinomultabb remekeiben gyönyörködjenek. (Mert az Ady-mű és a kortársi költészet közt kb. ez a különbség.) Megfosztják magukat attól, hogy hallgassák a legnagyobb költői szív dobogását, amely, ha még oly rendetlenül és szörnyűeket rebbenve is, amíg dobogott, egy nagy magyar revenant vérkirengését szolgáltatta.

JÓKAI ANNA
ÍRÓ

Ady ajándékai

A gyermek- és serdülőkor határán találkoztam vele. Ő volt az első költő, aki megfenyegetett. Beoltotta kis életemet a bizonytalanság félelmével: aminek elébe-megyek, amibe sürgősen kíváncsi vagyok, az nem az addig elébem festett képeskönyvek és lovagregények világa, hanem leginkább a mesék kegyetlenségéhez hasonlatos, a mesék igazságtevése nélkül. Ady kicserélte fejem fölött a holdat; andalítóan buta, tejfehér bámészpofa helyett zöldesüst, kemény, titokzatos hatalommá változtatta. Azóta a halál lovainak cinkosa a hold, s ellensége minden teljesülő édességnek. De Ady adta nekem a napot is: makacs, dacos imádatát a győzelmes sugaraknak — az életerő diadalát a fojtó ködökön. Nap és hold: Lényekké változtak át, s amiről azt hittem, egyensúly és békesség: harccá változott bennem és körülöttem is minden. Önszerelme meghökkentett, és egy kicsiny időre, bűneimre fölmentést adott. Csak később értettem meg, az önszerelme ily magas hőfoka hogyan vált át törvényszerűen a mindenség szerelmébe, hogyan szenteli a Rész az Egész szolgájává magát. Saját sóvárgásom az elérhetetlenre, életem — az álom és realitás közötti feltölthetetlen árnyékvölgyben — egy ideig az ő alakjában talált gigászi rokont, ellátott a sejtelmekben való létezés káros menlevelével. De később ő maga tépte szét ezt az igazolást, s éppen a legfontosabb ügyben: a személyiség és nemzet önteremtő, folytatólagos ügyében, hátrahagyva az Értől az Óceánig vezető út akarati térképeit. Megtanított az ellentmondásokat nemcsak fölismerni, de elviselni — megtanított, milyen